

0 5 cm

3 pav. Avilio neįtvirtintoje gyvenvietėje 2023 m. rasta keramika. V. Almonaičio nuotr.

Fig. 3. An assortment of pottery found at the site of the Avilys unfortified settlement in 2023.

0 3 cm

4 pav. Avilio neįtvirtintoje gyvenvietėje 2023 m. rastas verpstukas. V. Almonaičio nuotr.

Fig. 4. A spindle found at the site of the Avilys unfortified settlement in 2023.

salos Š pusėje. Apžiūrinėjant kurmiarausius, kitas atviras vietas, čia vos per 15 minučių rastas molinis verpstuko smagratis, gargažė, 4 šukės ir viena keramikos nuotrupa. Rastasis verpstukas – masyvus, dvigubo nupjauto kūgio formos, asimetriškas. Jo skersmuo 3,5 cm, aukštis 2 cm, skylės skersmuo 9 mm. V. Vaitkevičiaus nuomone, verpstukas datuojamas I tūkst. vidurio–II puse. Tokiu atveju jis gerai dera su dviem šalia rastomis grublėtosios keramikos, būdingos I tūkst., šukėmis. Viena iš jų smulki, kita – maždaug 5,5x4,5 cm dydžio, grublėtumas išoriniame paviršiuje gana gerai matomas. Trečioji šukė – lygiu paviršiumi, pilna stambių grūsto granito gabalėlių. Išsiskiria ketvirtoji šukė – dailiai išlenkto puodo viršutinio kraštelio dalis. Jos storis – vos 5 mm, paviršius labai lygus. Tai aukštos kokybės apžiestos keramikos pavyzdys. V. Vaitkevičiaus nuomone, ši šukė datuojama XII–XIV a. Apibendrinus duomenis, galima teigti, kad Avilio saloje gyvenvietė galėjo gyvuoti gana ilgai – maždaug nuo I tūkst. vidurio iki viduramžių. Tai didelę archeologinę vertę turintis objektas, kurį būtina saugoti. Kai kuriuos plotus verta ilgai nedelsiant ištirti, nes saloje vyksta gana intensyvi veikla: čia įrengta nelegali žvejų poilsiavietė, kūrenami dideli laužai, kasinėjama. 2024 m. KPD Avilio neįtvirtintą gyvenvietę įrašė į KVR (UK 49094). Joje rasti radiniai perduoti Zarasų krašto muziejui.

The Avilys unfortified settlement

In 2023, an unfortified settlement was discovered on Jankeliukas Island in Lake Avilys (Zarasai district, E Lithuania), dating from the mid-1st millennium to the Middle Ages (Figs. 1, 2). Its cultural layer likely extends across most of the island. Finds collected from the surface included a spindle in the shape of a double truncated cone, and sherds of rusticated pottery and hand-built pottery with a wheel-thrown finish (Figs. 3, 4).

Vytenis Almonaitis

Vyžinių (Kertuojų) neįtvirtinta gyvenvietė

2023 m. liepos 25 d. žygio baidarėmis, kuriame dalyvavo Vytenis, Junona ir Domantas Almonaičiai, Mindaugas ir Rita Augučiai, metu buvo surasta iki šiol nežinoma Vyžinių (Kertuojų) neįtvirtinta gyvenvietė. Ji yra Molėtų rajone, Kertuojų ežero V dalyje iškilusioje saloje. Ši gali būti laikoma ir pusiasaliu, nes kelių metrų pločio, dažnai apsemiama, protakos perkirsta juosta ją vis dėlto jungia su užpelkėjusiu ežero krantu. Sala yra lašo formos, jos ilgis R–V kryptimi – apie 170 m, didžiausias plotis Š–P kryp-

1 pav. Archeologijos paminklai Kertuojų ežere ir jo pakrantėse: 1 – Kertuojos piliakalnis ir jo papėdės gyvenvietė; 2 – naujai surasta Vyžinių (Kertuojų) neįtvirtinta gyvenvietė. D. Almonaičio brėž.

Fig. 1. Archaeological sites in and around Lake Kertuojai: 1 – Kertuoja hillfort and its foot settlement; 2 – the newly discovered Vyžiniai (Kertuojai) unfortified settlement.

timi – 55 m. Virš vandens paviršiaus sala pakilusi vos kelis metrus. Formaliai ši teritorija priskirta Vyžinių kaimui (Molėtų r., Inturkės sen.), tikrinis jos pavadinimas – Gedimino sala.

Pačioje artimiausioje salos aplinkoje iki šiol archeologijos paminklų nebuvo rasta, tačiau 1,5 km į R nuo jos, Kertuojų ežero R krante,

3 pav. Vyžinių (Kertuojų) neįtvirtintoje gyvenvietėje 2023 m. rasti archeologiniai radiniai. V. Almonaičio nuotr.

Fig. 3. An assortment of finds collected at the Vyžiniai (Kertuojai) unfortified settlement in 2023.

yra Kertuojos piliakalnis ir jo papėdės gyvenvietė (UK 24035). Sprendžiant pagal pavienius radinius, piliakalnis datuojamas I tūkst. pr. Kr. II puse–I tūkst. pradžia (*LPA*, 2005, t. II, p. 114).

Tikėtina, kad gyvenvietė apima didžiąją salos dalį, tačiau intensyviausias, sodriai juodas kultūrinis sluoksnis pastebėtas jos ŠR, kiek aukštesnėje, dalyje (N55°10'47.4", E25°36'36.0"). Apžiūrinėjant čia išraustus kurmiarausius, buvo

2 pav. Gedimino sala Kertuojų ežere, kurioje rasta neįtvirtinta gyvenvietė, iš Š. 2023 m. V. Almonaičio nuotr.

Fig. 2. Gediminas Island in Lake Kertuoja, where the unfortified settlement was discovered in 2023, viewed from the N.

aptikta nuo karščio ir vandens suskilusių akmenų gabalėlių, 7 šukės, žvėries ar gyvulio dantis, 3 kol kas neidentifikuoti artefaktai – galbūt smulkių gargažių arba sudegusių karoliukų. Dauguma rastų šukių – apžiestų puodų likučiai. Matyti, kad jiems gaminti naudota molio masė su gausiomis trinto granito priemaišomis. Tarp rastos keramikos išsiskiria didesnė, 6 cm ilgio, 3,5 cm pločio, 7 mm storio šukė, kurios paviršius ornamentuotas 3 horizontaliomis, kiek lenktomis linijom. Žemiau jų matosi kelios bangelės – kitokio ornamento likučiai. Autoriaus nuomone, rastoji keramika, o kartu ir gyvenvietė datuojama maždaug XI–XIII a. Ateityje, radus daugiau radinių, paminklo chronologiją bus galima patikslinti. Bet kuriuo atveju aišku, kad surastas vertingas archeologijos objektas, todėl KPD pasiūlyta nustatyti jo ribas ir įrašyti į KVR. Radiniai perduoti Molėtų krašto muziejui.

The Vyžiniai (Kertuojai) unfortified settlement

In 2023, the Vyžiniai unfortified settlement was discovered on Gediminas Island in Lake Kertuojai (Molėtai district, E Lithuania), dating to the 11th–13th centuries (Figs. 1, 2). Finds collected at the site included hand-built pottery with a wheel-thrown finish and some iron slag (Fig. 3).

Justina Dobeikienė

Žvalgymai „Rail Baltica“ geležinkelio linijos vietoje Jonavos rajone

2023–2024 m. būsimos „Rail Baltica“ geležinkelio linijos Jonavos rajone dviejose atkarpose vykdyti žvalgymai. Šveicarijos–Žeimių ruože jie atlikti 9,98 km ilgio ir apie 80–150 m pločio ruože, iš viso 844098 m^2 dydžio plote – visame geležinkelio sklypo plote. Žvalgymai pradėti trasos P dalyje ir etapais vykdyti Š kryptimi. Žvalgymų zona prasideda Krumagalos kaime ir tęsiasi Š kryptimi – apima Rimkų, Dijokiškių, Čiūdų, Vešeikių, Ručiūnų, Karaliūnų ir Martyniškio kaimus. Didžioji trasos dalis buvo dirbamuose laukuose ir pievose, miške buvo tik 800 m ilgio atkarpa Čiūdų kaime. Dijokiškių ir Čiūdų kaimuose geležinkelio trasa eina tarp upelių Medukšna (R) ir Žemaitupis (V). Ties Vešeikių ir Ručiūnų kaimų riba geležinkelio liniją kerta Pukinės upelis, o ties Karaliūnų ir Martyniškio kaimų riba – Lankesos upelis.

2015 m. R. Vengalis atliko žvalgymus (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 465–471) tuo metu dar projektuojamos geležinkelio linijos „Rail Baltica“ atkarpoje nuo Kauno iki Lietuvos–Latvijos valstybės sienos. Atkarpoje, esančioje nuo Rimkų iki Žeimių kaimų, identifikuoti 5 objektai – Martyniškio senkapis ir Vygialaukės palivarkas, Dijokiškių kaimavietė, Vilkynės palivarkas ir Rimkų senkapis, kurie galimai patenka į geležinkelio įrengimo darbų zoną. 2019 m. Martyniškio spėjamo senkapio vietoje M. Mačiulis atliko žvalgymus 4400 m^2 plote ir ištyrė 4 žvalgomąsias perkasas (bendro 63 m^2 ploto). Tyrimų metu spėjamas senkapis buvo nelokalizuotas, žmonių palaidojimų nesurasta (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 519). 2019 m. V. Veževičienė Rimkų spėjamo senkapio teritorijoje metalo detektoriais žvalgė 27 400 m^2 dydžio plotą ir ištyrė 5 5x2 m dydžio perkasas, žmonių kapų, kaulų ar su kapais siejamų radinių neaptiko (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 524). 2022 m. „Rail Baltica“ ruožo Šveicarija–Žeimiai vietinės reikšmės geležinkelio priežiūros ir privažiavimo kelių įrengimo darbų metu A. Bernotas, šalinant augalinį ar paviršinį sluoksnį, atliko žvalgymus 32,81 ha plote. Žvalgymų metu